

Romantický rozervanec od osvícenství k moderní próze

Osvícenský vědecký přístup na sklonku 18. století k historickému poznání dřívějších generací byl velmi kritický. Zatímco vědecká literatura se vydala cestou zkoumání historických skutečností o době a vládě Václava IV., tak pro nastupující beletrizaci příběhů s Václavem IV. měl fascinující kouzlo jakýsi romantický ideál.

Česky a německy psaná literatura první poloviny 19. století, která byla silně ovlivněna romantismem a vlasteneckým historismem, si vybrala nejednou Václava IV. jako hlavního představitele literárních děl. Václavova rozervanost, umocňovaná afektovaností, vztekem, vnitřním bolem, který utápí v alkoholu a vášnivá láska ke krásné lazebnici Zuzaně či jiné dívce, to vše poskytlo dostatečné motivické zázemí pro historické romány a novely.

Historická povídka Václava Klimenta Klicpery *Točník* (1826) pracuje s motivem kuklení, král Václav IV. se vydává za rytíře Václava a prožívá vztah s vesnickou dívkou, v níž vidí svou zemřelou královnu Johanu. Nejvýznamnější český spisovatel romantismu Karel Hynek Mácha se inspiroval pověstmi o katovské společnosti panovníka v nedokončeném románovém cyklu *Kat*, v němž král vystupuje v prvním díle *Křivoklát*. Máchův vrstevník dramatik Josef Kajetán Tyl využil váhajícího krále Václava IV. v historické fresce *Dekret kutnohorský* (1841).

Německy psaná romantika ve svých historických románech, novelách a dramatech spíše inklinuje k zobrazování Václavovy vlády jako dějinného zlomu, konce starých dobrých časů a počátku chaosu. Takto můžeme vidět krále Václava v prvním díle trilogie *Husité, aneb Čechy od roku 1414 do 1424* (1841) sepsané od Karla Reginalda Herloßsohna (psal a vydával také česky pod jménem Herloš). Ve čtyřicátých letech vznikla také románová trilogie Fridricha Wallmara *Prag under König Wenzel IV.* (1846). V šedesátých letech sepsal Wilhelm Grothe románovou trilogii *Schwert und Kapuze oder König Wenzeslav und die Seinen* (1861) odehrávající se v zjištěné době krátce po Husově upálení (česky vyšel 1872).

Nepřekvapí, že Václavova postava pro svou dramatickост a expresivnost figurovala v četných divadelních historických hrách. Z českých dramatiků se jí zhostil například Václav Mollenda, Arnošt Dvořák, Václav Sedláček a další.

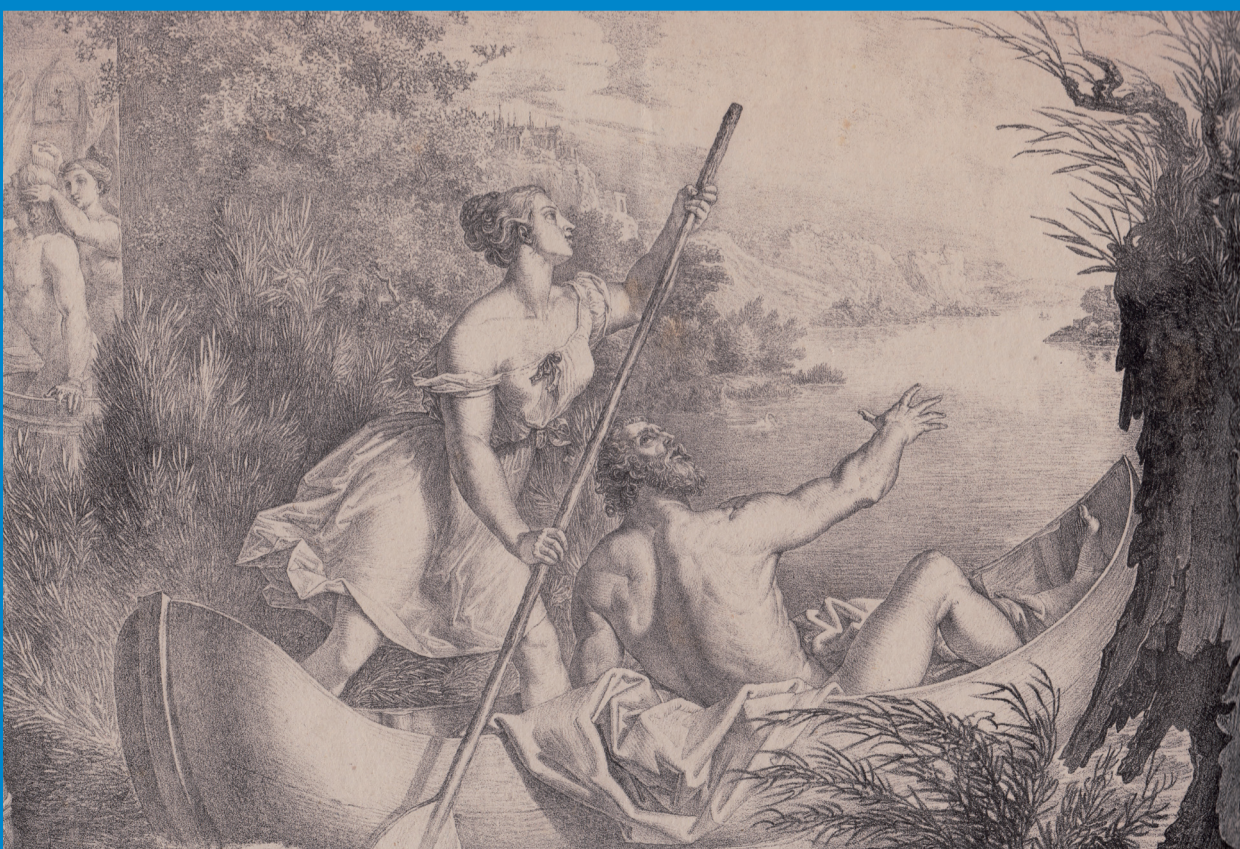
Zcela jinou snahu lze sledovat v umění na přelomu 19. a 20. století. Spisovatelé tíhnoucí k realismu se ve svých historických románech snaží více přiblížit k zachycení historické skutečnosti. Takové jsou například práce Aloise Jiráska a Vratislava Václava Tomka. Přesto romantický ideál přežívá ještě na začátku 20. století v díle Františka Josefa Čečetky. Také v druhé polovině 20. století se v historické próze objevuje Václav IV. Z těchto moderních děl se opakovaného vydání dočkal román Miloše V. Kratochvíla *Král obléká halenu* z roku 1945. Autor se soustředí více než na popis významných historických mezníků Václavovy vlády především na pocity panovníka a důvodů, proč po svém sesazení z říšského trůnu stále častěji obléká halenu a utíká v přestrojení do krčmy mezi prosté lidi. S jeho náhlým skolem roku 1419 autor připodobňuje odchod starého světa, ale zároveň zrod plamenů nové doby.

Rytina z 19. století s podobiznou Václava IV. podle sochy ze Staroměstské Mostecké věže v Praze.

Romantická imaginace panovníka Václava IV. v doprovodu věrného loveckého psa, stejný motiv využil také V. K. Klicpera v povídce *Točník*.

Vděčným literárním i výtvarným námětem byl Václavův útěk z vězení za pomoci krásné lazebnice Zuzany.

Karel Hynek Mácha (1810–1836), český romantický básník, autor lyricko-epické básně *Máj* (1836) a nedokončeného románu *Kat*.

